

Enpatia

Oihan Iriarte gazteak autismoa du, eta *Autismoa eta biok* liburua idatzi du. Euskadi Irratiko *Faktoria* saioan, liburuaren harira egindako elkarrizketa entzungo dugu.

Sekuentzia honetan, hau egin dezakezu:

- Deseroso sentiarazten zaituen egoera bati buruz hausnartu.
- Entzundakoari buruzko galderen erantzun zuzenak hautatu.
- Baldintza hipotetikoa zertan den ikusi eta praktikatu.
- Norbere zailtasunen inguruko ahozko aurkezpena egin.

bacila-vlad-WTThc6UmwEI-unsplash

Entzun aurretik

1. Enpatia

Ariketa hau etxean egin dezakezu. Testua entzun aurretik, erantzun honako galdera hauei, eta bidali erantzunak irakasleari (txat bidez, Moodle forotik edo e-postaz).

1. Pentsatu edo irudikatu (egunerokoa izan daitekeen) egoera bat, deseroso sentiarazten zaituena edo kudeatzeko zaila gertatzen zaizuna (zarata handia dagoelako, jende asko, oso urduri jartzen zarelako...); ondoren, deskribatu egoera hori labur-labur:

2. Zerk sortzen dizu deserosotasuna? Nola sentitzen zara?

3. Nola erreakzionatzen duzu egoera horretan? Zer gertatzen zaizu?

4. Nola erreakzionatzen dute zure ingurukoek? Zer nahiko zenuke zure ingurukoek egitea zuri laguntzeko?

Irakasleak erantzunen laburpena egin, ondorioak atera eta, 3. ariketa egin aurretik, talde handian partekatuko ditu. Egoera zailak zein izan diren azalduko du.

BAKARKA

Entzun bitartean

2. Zer dio Oihan Iriartek?

Ariketa hau etxean egin dezakezu. Entzun testua, eta erantzun galderei.

iheb-ab-OBufvGMBaQ-unsplash

<https://labur.eus/fakkpacx>

1. Zergatik dio Oihanek, irratsaioaren hasieran, urduri dagoela?

- a) Libururik gabe etorri delako Bilbora.
- b) Egia esanda, halaxe sentitzen delako elkarrizketa hasi aurretik.
- c) Eskailera mekanikoak inpresioa eragin diolako.

2. Zer gomendatzen du Oihanek pertsona autista batek krisialdi bat duenean?

- a) Berehala gerturatzea, besarkatzea eta berarekin hitz egitea, lasaitzeko.
- b) Eskatzea zehazki zer gertatzen zaion eta nola lagundu azaltzeko.
- c) Itxarotea, estimulu indartsuak apaltzea, eta inguru goxoa sortzen laguntzea.

3. Zergatik laguntzen diote galdera sinpleek krisialdi baten ondoren?

- a) Nahiago dituelako horrelakoak, oso nekatuta sentitzen baita.
- b) Une horietan komunikatzea zailagoa egiten zaiolako.
- c) Berehala berriro elkarrizketa normal batera itzuli nahi izaten duelako.

4. Zer da Oihanen motibazioa concept artist moduan lan egiteko?

- a) Teknologia berriak gustatzen zaizkiolako.
- b) Diseinua gustuko duelako eta telelanean aritu daitekeelako.
- c) Lan horrek jende askorekin harremanetan egoteko aukera ematen diolako.

5. Zer esan nahi du Oihanek “alde sozial hori pixka bat saihestea” dioenean?

- a) Ez duela gustuko lankideen lagun izatea.
- b) Gizarte-harreman ugari eta etengabeak nekagarri zaizkiola.
- c) Jendaurrean bere lanak aurkeztea ez duela gustuko.

Erantzun zuzenak 7. orrialdean daude.

TALDEAN

Entzun ondoren

3. Erreparatu

Elkartu hiruko taldeetan; erreparatu beheko esaldiei, eta erantzun galderei.

chase-clark-T69h1_YfR-w-unsplash

1. "Autista naiz. Estralurtar bat izango **banintz** bezala sentitzen naiz beti, mundu guztiari harremantzeko (erlazionatzeko) gida bat emango **baliote** bezala, niri izan ezik".
2. Oraintxe curriculumak ari zara bidaltzen. Zertan lan egin nahi**ko zenuke**?
3. *Concept artist* gisa lana eskaini**ko balidate**, onartuko **nuke**.

1. Zuen ustez, zer adierazten dute azpimarratutako aditzek, gertatu den egoera bat ala hipotesi bat? Zergatik?
2. Hori adierazteko zer aditz-mota erabiltzen diren badakizu?
3. Aditz nagusiaren -ko/-go bukaerek (letra lodiz markatuta) zer adierazten dute: ekintza bukatua, gertatzen ari den ekintza bat, ala gertatuko den ekintza bat? Zergatik uste duzu erabiltzen direla -ko/-go bukaerak *banintz*, *baliote*, *balidate* eta antzeko aditzekin?
4. Letra lodiz markatuta dauden aditzek badute ezaugarri komun bat; zein da, zuen ustez?
5. Hirugarren esaldiak bi zati ditu komaz bananduta, zergatik? Zer dago komaren aurretik, eta zer dago ondoren?

Talde handian, komentatu jasotakoak. Erantzun zuzenak 7. orrialdean daude.

TALDEAN

4. Gramatika-detektibeak

Elkartu hiruko taldeetan, erreparatu adibideari eta saiatu baldintzazko aditzak sortzen.

Baldintza hipotetikoa

- Kazetaria izango **banintz**, irratiko esatari izango **nintzateke**.
- Denbora eduki**ko banu**, ikastaroa egingo **nuke**.

			Baldintza	Ondorioa		
Aditz-mota	Orainaldia	Iraganean	Laguntzailearen aurrean -BA jarri	Laguntzaile ari -EN kendu	Iraganean -EN kenduta	(NOR) -TEKE (NORK) -KE gehituta
NOR	NAIZ	<u>NINTZEN</u>	BA+ NINTZEN	BA <u>NINTZ</u>	<u>NINTZ</u>	<u>NINTZATEKE</u>
NORK	DUT	<u>NUEN</u>	BA+ NUEN	BA <u>NU</u>	<u>NU</u>	<u>NUKE</u>

Kontuz!

Hura, hark eta haiek pertsonen kasuan, Z > L bihurtzen da.
Lanera joango **balitz**, ezin izango **litzateke** bazkarira etorri.

Orainaldia	Lehenaldia	Baldintza	Ondorioa
Naiz			
Da			Litzateke
Gara	Ginen		
Zara			
Zarete		Bazinete	
Dira			Lirateke

Orainaldia	Lehenaldia	Baldintza	Ondorioa
Dut/ditut			
Du/ditu		Balu/balitu	
Dugu/ditugu			
Duzu/dituzu			Zenuke/zenituzke
Duzue/dituzue	Zenuten/zenituzten		
Dute/dituzte			

Erantzun zuzenak 8. orrialdean daude.

TALDEAN

5. Zure lekuan banengo...

Elkartu hiruko taldeetan; irakurri Iruneren mezua, bete hutsuneak, eta erantzun Irineri 2-3 esalditan, baldintza hipotetikoa erabilia.

christina-wocintechchat-com-LQ1t-8Ms5PY-unsplash

Kaixo, ikaskideok:

Irune Lasa naiz eta, egoera pertsonal konplexu batean aurkitzen naizenez, aholkua eskatu nahi dizuet. Lan-eskaintza oso erakargarria jaso dut, soldata ona eta egonkortasuna eskaintzen dizkidana; hala ere, ordutegi luzeak ditu, eta Ermutik Bilbora joan beharko **nuke** (0) egunero. Aldi berean, nire familiako kide batek zaintza-behar handiak ditu, eta gaur egun ardura hori nire gain dago. Horregatik, lan-aukeraren eta familia-arduraren arteko dilema baten aurrean nago.

Lana onartuko _____ (1), nire egoera ekonomikoa nabarmen hobetuko _____ (2) eta etorkizun profesionalerako urrats garrantzitsua emango _____ (3); hala ere, kasu horretan, zaintza-lanak behar bezala betetzea oso zaila izango _____ (4). Bestalde, lana onartuko ez _____ (5) eta familiaren beharrak lehenetsiko _____ (6), aukera profesional hori galduko _____ (7).

Ondorioz, bi aukerek ondorio positiboak eta negatiboak dituzte, eta ez dut erabaki argirik. Horregatik, zuen iritzia eta aholkuak eskatu nahi dizkizuet, dilema hau ahalik eta modurik egokienean ebazten laguntzeko: zuek zer egingo _____ (8) nire tokian egongo bazinete?

Talde handian, partekatu emandako erantzunak; erantzun zuzenak 8. orrialdean daude, eta feedbacka irakasleak emango dizue.

BAKARKA

6. Kontatu

Ariketa hau etxean egin dezakezu. Irakurri testuingurua, egin gidoia eta grabatu kontaketa. Saiatu aurreko jardueran aztertutako baldintza hipotetikoak erabiltzen.

Kontaketa egiteko, 1. orrialdean deskribatutako egoera har dezakezu abiapuntu gisa; edo, nahiago baduzu, beste bat hauta dezakezu.

Zailtasunen aurrean, zer?

Denok sentitu izan dugu edo aurkitu izan gara inoiz egoera zailen batean, eta denok, oharkabean bada ere, garatzen ditugu egoera zailetan lasaitzen gaituzten estrategiak, egoerak sortutako deserosotasunari/antsietateari aurre egiteko: eskuekin jolasten gara, ilearekin, ezpainak estutzen ditugu, azazkalak jan, elkar besarkatu... irudikatu halako egoera bat, eta eman horren berri zure kideei. Hala, ulertu ahal izango dugu besteek zer bizi eta sentitzen duten, eta gai izango gara bestea entzuteko, haren ikuspegira gerturatzeko eta, agian, laguntzeko.

eddy-lackmann-ILdGG3Esoil-unsplash

- 1 Deskribatu egoera.**
- 2 Azaldu nola sentitu (izan) zaren.**
- 3 Adierazi nola erreakzionatu (izan) duzun.**
- 4 Azaldu zer nahiko zenukeen besteek egitea zuri laguntzeko.**
- 5 Ondorioa: azaldu gertaeraren ondoren zer egiten duzun, zer egitea erabaki duzun (saihestea, egoera kudeatzeko zer hartzen duzun kontuan ...).**
- 6 Gomendioak: zer egitea gomendatuko zenioke zure egoera berean egon den norbaiti?**

Feedbacka irakasleak emango dizu.

ERANTZUNAK

2. Zer dio Oihan Iriartek?

1- b; 2- c; 3- b; 4- b; 5- b

3. Erreparatu

1. Zuen ustez, zer adierazten dute azpimarratutako aditzek, gertatu den egoera bat ala hipotesi bat? Zergatik?

Hipotesi bat adierazten dute, oraindik gertatu ez den egoera bat irudikatzen ari dira, gerta daitekeena baina gertatu ez dena.

2. Hori adierazteko zer aditz-mota erabiltzen diren badakizu?

Baldintza hipotetikoa.

3. Aditz nagusiaren -ko/-go bukaerek (letra lodiz markatuta) zer adierazten dute: ekintza bukatua, gertatzen ari den ekintza bat, ala gertatuko den ekintza bat? Zergatik uste duzu erabiltzen direla -ko/-go bukaerak *banintz*, *baliote*, *balidate* eta antzeko aditzekin?

Gertatuko den ekintza bat, etorkizuna adierazten dute. Erabiltzen dira baldintzetan adierazten direlako oraindik gertatu ez diren baina agian etorkizunean gerta daitezkeen egoera hipotetikoak.

4. Letra lodiz markatuta dauden aditzek badute ezaugarri komun bat; zein da, zuen ustez?

Egoera hipotetiko bat adierazten dutela.

5. Hirugarren esaldiak bi zati ditu komaz bananduta, zergatik? Zer dago komaren aurretik eta zer komaren ondoren?

Baldintzak adieraztean, askotan bi zatitan ematen dira: batean baldintza ematen da, eta bigarreanean ondorioa; bi zatiak komaz bereizten dira.

ERANTZUNAK

4. Gramatika-detektibeak

Naiz	Nintzen	Banintz	Nintzateke
Da	Zen	Balitz	Litzateke
Gara	Ginen	Bagina	Ginateke
Zara	Zinen	Bazina	Zinateke
Zarete	Zineten	Bazinete	Zinatekete
Dira	Ziren	Balira	Lirateke

Orainaldia	Lehenaldia	Baldintza	Ondorioa
Dut/ditut	Nuen/nituen	Banu/banitu	Nuke/nituzke
Du/ditu	Zuen/zituen	Balu/balitu	Luke/lituzke
Dugu/ditugu	Genuen/genituen	Bagenu/bagenitu	Genuke/genituzke
Duzu/dituzu	Zenuen/zenituen	Bazenu/bazenitu	Zenuke/zenituzke
Duzue/dituzue	Zenuten/zenituzten	Bazenute/bazenituzte	Zenukete/zenituzkete
Dute/dituzte	Zuten/zituzten	Balute/balituzte	Lukete/lituzkete

5. Zure lekuan banengo...

1. Banu; 2. litzateke; 3. nuke; 4. litzateke; 5. banu; 6. banitu; 7. nuke; 8. zenukete.

HIZTEGI LAGUNGARRIA

Gidaliburua edo eskuorria. Jarraibideak ematen dizkigun orria.

Igaro naiz hemendik. Pasatu, ibili naiz hemendik.

Jendearekin harremantzeko gida. Jendearekin harreman sozialak izateko gida (oharra: "harremandu" aditza ez dago, gaur-gaurkoz, onartua, baina gero eta gehiago erabiltzen da, batez ere psikologia-arloan).

Concept artist. Bideo-jokoetarako eta animaziorako pertsonaiak, agertokiak eta bestelako objektuak sortzeaz eta diseinatzeaz arduratzen den profesionala.

Etiket lan egitea ahalbidetu. Etxetik lan egiteko aukera eman.

Alde soziala saihestu. Sozializatu behar ez izatea, jendearekin ez egoteko aukera izatea.

TRANSKRIPZIOA

Esataria 1: Oihan Iriarte Eletxigerra. Kaixo, egun on.

Oihan Iriarte: Kaixo.

Esataria 1: Zer moduz zaude, Oihan?

Oihan Iriarte: Beno (Bueno), ba, urduri, egia esan, baina ondo.

Esataria 1: Urduri. Zer? Iritsi zara, gidalibururik gabe eta eskuorririk gabe? Eta erraz iritsi zara, ez? gure Bilboko etxeraino?

Oihan Iriarte: A, bai, bai, lasai. Askotan igaro naiz hemendik.

Esataria 1: Beraz, bazenekien nora joan behar zenuen, eta eroso egin zaizu bidea.

Oihan Iriarte: Bai, bai, eroso asko.

Esataria 2: Ez zaitu urduritu gure eskailera mekaniko luze horrek-eta?

Oihan Iriarte: Ez, ez, lasai.

Esataria 1: "Autista naiz. Estralurtar bat banintz bezala sentitzen naiz beti, mundu guztiari harremantzeko (erlazionatzeko) gida bat eman baliote bezala, niri izan ezik". Esaldi horrekin hasten da zure liburua: *Autismoa eta biok*.

Esataria 2: Zuk krisia izaten duzunean, zer egin behar dute ingurukoek? Edo zer ez dute egin behar? Nola jokatu?

Oihan Iriarte: Beno, hau liburuan bertan azaltzen dut. Pertsona autista batek krisialdi bat duenean, komenigarriena da, lehenbizi, pertsona horri oihurik ez egitea eta ez ukitzea. Bueno, pertsonak bere buruari min ematen badio, orduan, orduan komeni da hori gelditzea, baina, bestela, hobe bere baitan uztea. Eta, bueno, niretzat hoberena izan ohi da ingurukoek pixka bat itxarotea txarrena igaro arte, eta, ondoren, niretzat espazio pixka bat seguruagoa muntatzen saiatzea; adibidez, ba, argiak amatatzea edo zarata-iturriak blokeatzea edo itzaltzea. Eta, bueno, ba pixka bat, baiezko edo ezezko galderak egitea, ze, niri behintzat, asko kostatzen zait krisialdi baten ondoren hitz egitea. Eta nire beharren... nire beharrei buruzko galdera sinpleak egitea ere, ba, lagungarria da.

Esataria 2: Oraintxe curriculumak ari zara bidaltzen. Zertan lan egin nahiko zenuke?

Oihan Iriarte: Bueno, ba, niri *concept artist* moduan lan egitea gustatuko litzaidake, zera, ba, niri betidanik gustatu zaidalako marraztea, eta, bueno, ba, bideo-jokoetarako edo animaziorako diseinuak egitea, ba, asko gustatuko litzaidake. Kontua da lan horrek, ba, bueno, etxetik lan egitea ahalbidetu ohi duela. Beraz, ba, joe, alde sozial hori pixka bat saihestu badezaket, ba, niretzat askoz hobeto. Orduan, ba, bueno, uste dut... uste dut niri oso ondo moldatzen den (zaidan) lana dela.